

Бережна О. О.,

старший викладач кафедри теорії та практики перекладу  
Запорізького національного технічного університету

## ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ СФЕРИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ Й КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

**Анотація.** У статті розглянуто проблеми і труднощі, які виникають під час перекладу комп'ютерних неологізмів, а також здійснено огляд і аналіз способів їх перекладу на матеріалі статей із сучасної англомовної преси.

**Ключові слова:** неологізми, засоби та способи перекладу, описовий переклад, калькування, транскрибування, скорочення, аббревіатури.

**Постановка проблеми.** На сьогодні англійська мова, як і багато інших мов, переживає так званий «неологічний бум», адже величезний потік нових слів, особливо тих, які стосуються сфери інформаційних технологій, створив необхідність їх фіксування та пояснення. У середньому за рік в англійській мові з'являється 800 нових слів – більше, ніж у будь-якій іншій мові світу. Тому словники зазвичай відстають у фіксації неологізмів. У зв'язку з цим перед лінгвістами постає завдання не лише фіксувати нові слова, а й досліджувати їх.

Перекладаючи науково-технічні тексти, ми стикаємося з низкою проблем. Труднощі перекладу науково-технічних текстів зумовлені складністю перекладу певних неологізмів, бо вони позначають реалії, яких не існує в мові перекладу, недостатньою кількістю або взагалі відсутністю спеціалізованих словників українською мовою, необхідністю застосування правильних методів перекладу лексики, наявністю безеквівалентних аббревіатур, слів, що позначають певні нові явища, і власних імен.

Варто зазначити, що проблемою неології займалися такі вчені, як І.В. Андрусак, В.Г. Гак, В.І. Заботкіна, Ю.А. Зацний, Г.І. Міськевич та інші. Е.В. Бреус визначає неологізм як «нововведений або вжитий із новим значенням мовний вираз» [1, с. 104]. Л.Г. Верба вважає, що «неологізм – це є слово, значення якого з'являється в певний період часу в мові і його новизна усвідомлюється мовцями» [2, с. 95]. За визначенням В.І. Заботкіної, неологізми – «це нові слова або фразеологічні одиниці, утворені власними засобами мови або запозичені, які з'являються в мові в конкретний період її розвитку у зв'язку зі змінами умов життя суспільства, а також у зв'язку з досягненнями в науці та техніці, з метою виразити нові поняття, відітінити нові сторони наявних понять, виразити старі поняття в тих випадках, коли виникає необхідність у більш удосконаленій формі вираження цього поняття або вираження емоційно-естетичної оцінки вже наявного поняття» [3, с. 19].

Тож дослідження засобів перекладу неологізмів сфери інтернет-комунікації й комп'ютерних технологій є актуальним з огляду на швидкий розвиток цієї галузі. Для здійснення адекватного фахового перекладу ми повинні якомога краще розуміти об'єкт нашого перекладу, тобто знати особливості тієї галузі, тексти якої перекладаються. Тому мета статті – ознайомити читачів із засобами перекладу неологізмів сфери інтернет-комунікації й комп'ютерних технологій.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У процесі міжмовних контактів було вироблено низку засобів передан-

ня неологізмів. Найпоширенішими з них є **транскрибування** і **транслітерація**. Нагадаємо, що метод транслітерації полягає в тому, щоб за допомогою українських або російських літер передати ті літери, з яких складається англійське слово, наприклад: **Op-Doc** (opinionated documentary) – оп-док, документальний фільм, який виражає чиясь думку: As part of its digital expansion, the opinion department introduces **Op-Docs**, a forum for short, **opinionated documentaries**, produced with wide creative latitude and a range of artistic styles, about current affairs, contemporary life and historical subjects [5].

Ще одним прикладом може слугувати неологізм **Anternet** – Антернет: This was the “**Anternet**” story I already mentioned. The distilled point was that ants are capable of using the rate of return of foraging ants to influence their decision over whether they should themselves leave. It would be fairly simple “programming” [6]. On the surface, ants and the Internet don't seem to have much in common. But two Stanford researchers have discovered that a species of harvester ants determine how many foragers to send out of the nest in much the same way that Internet protocols discover how much bandwidth is available for the transfer of data. The researchers are calling it the “**anternet**” [7].

Транслітерація завжди широко використовувалась перекладачами. Значно більш розповсюджений у перекладацькій практиці сучасності прийом транскрибування, який полягає в переданні не орфографічної форми слова, а фонетичної [1, с. 207]. Через значні відмінності фонетичних систем української, російської та англійської мов таке передання завжди є дещо умовним і відтворює тільки подібність англійського звучання. Наприклад: **screenshotting** – скриншотинг (миттєва копія з екрану, фіксування (копіювання) в потрібний момент зображення частини або всього екрану, яке збережене в одному з графічних форматів і використовується під час презентацій або в публікаціях для демонстрації дій, що може виконувати програма) [4]; **clicktivism** – кліктивізм – неологізм, утворений із двох слів “click” + “activism”, тобто «клікати» й «активність», який означає постійне швидке клацання по клавіатурі гаджета [8]. Наприклад: The kind of mindless Internet advocacy Upworthy's been accused of promoting has inspired a new word: **clicktivism**. Clicktivists mistake gratification for meaning. They conflate feeling good (or self-satisfied or inspired or righteously indignant) with doing good [8]. Загалом перекладачеві потрібно завжди мати на увазі, що під час використання прийому транскрибування завжди наявний елемент транслітерації.

**Калькування** полягає в збереженні незмінної внутрішньої форми. Калькування передбачає існування двобічних міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями, які й використовуються як «будівельний матеріал» для відтворення внутрішньої форми запозиченого або перекладного слова. Калькування як прийом створення еквівалента схожий на буквальный (дослівний) переклад – еквівалент цілого

створюється за допомогою простого складання еквівалентів його складових. Отже, калькуванню піддаються тільки ті неологізми, які представлені складними словосполученнями. Наприклад, неологізм **boiling the frog**, що трапився нам під час перекладу статті. Звичайно, доцільніше було б перекласти його за допомогою описового перекладу, щоб пояснити це явище читачеві. Але для того, щоб презентувати його як реалію англійської мови й пояснити його походження, ми маємо його дослівно перекласти (**кип'ятити жабу**), а вже пізніше надати визначення. Ідіома «кип'ятити жабу» походить від старої легенди, згідно з якою якщо покласти жабу в киплячу воду, вона негайно вискочить, але якщо помістити жабу в холодну воду, а потім повільно підвищувати температуру, жаба звариться живцем, але при цьому НЕ вистрибне. У сучасній пресі цей вираз означає: повідомляти погані новини поступово та дозовано, щоб уникнути негативної реакції слухача, інакше кажучи, «щоб жаба не вистригнула». Наприклад: Rudolf said under the IMF and World Bank policy, the Public Utilities Regulatory Commission (PURC) is expected to continue hiking water rates until a market rate is achieved. This policy, he called '**boil the frog**' method of rate-setting explaining that just as a frog does not struggle if water temperature is gradually raised to the boiling point, it is assumed that consumers will not struggle if rates are increased gradually to market levels [9].

Це допоможе читачеві повністю ознайомитися із семантикою цього неологізму, але пояснення зазвичай виходить досить великим. Тож краще, напевно, зробити окрему зноску з поясненням і перекласти за допомогою калькування. Перевагою прийому калькування є стислість і простота отриманого за допомогою еквівалента, його однозначна співвіднесеність із вихідним словом, яка доходить до повної оборотності відповідності. Хоча еквіваленти-кальки «страждають» на буквализм, стислість і потенційна термінологічність робить їх досить привабливими для використання в газетно-публіцистичних і суспільно-наукових працях. Але вони все ж зазвичай потребують пояснення.

**Описовий переклад** полягає в переданні значення англійського слова за допомогою більш-менш розповсюдженого пояснення. Цей спосіб можна застосовувати як для пояснення значення слова в словнику, так і під час перекладу неологізмів у конкретному тексті. Нагадаємо, що до описового перекладу висуваються такі вимоги: 1) переклад має точно відбивати зміст позначеного неологізмом поняття; 2) опис не повинен бути надто докладним; 3) синтаксична структура словосполучення не повинна бути занадто складною [10, с. 85]. Описовий переклад здійснюється різнорамітними засобами. По-перше, це пояснювальний спосіб, оскільки за допомогою еквівалента пояснюються суттєві елементи значення перекладного слова. Пояснювальний переклад знаходиться ближче до тлумачення слова, але він усе ж таки залишається перекладом. Утім навіть за оптимального підбору пояснювального еквівалента для нього характерні такі недоліки, як багатослівність і деяка факультативність еквівалента в мові перекладу. По-друге, прийом описового перекладу може бути застосований як підставний засіб. Підставний переклад – прийом передавання неологізму, за якого як його еквівалент використовується вже наявне в мові перекладу слово (або словосполучення), що не є в ній неологізмом, але має достатню спільність значень із вихідним словом. В ідеальному випадку тут може бути досягнута семантична конгруентність, тобто збіг денотативних значень (за неминучого розходження в

деяких конотативних значеннях). Наприклад: **digital dementia** – **цифрове слабоумство, або цифрова деменція** – люди настільки покладаються на цифрові пристрої, наприклад персональні комп'ютери або мобільні телефони, що не можуть навіть пригадати свої номери телефонів. Зміст поняття «цифрове слабоумство» описує і стосується конкретно порушення пам'яті й мислення. Наприклад: Meanwhile, doctors in gadget-hooked South Korea have coined the term "**digital dementia**" after seeing addicts with memory and cognitive issues similar to brain injury [11]. **Digital dementia** is when people rely on digital devices like personal computers or cellular phones to the extent that they cannot even recall their own phone numbers [11].

**Описові еквіваленти** є ще одним засобом перекладу. Вони принципово відрізняються від кальки тим, що в описових засобах передавання неологізмів інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно до характеру його зв'язку із зовнішньою структурою слова, тоді як під час калькування іншим варіантом перекладу є форма одиниці мови оригіналу (щоправда, не звукова або графічна, як при транскрибуванні або транслітерації, а лексична або лексико-морфологічна). Так, наприклад, ми переклали термін "**clicktivism**" – неологізм, утворений із двох слів "click" + "activism", тобто «клікати» й «активність», що означає «постійне швидке клацання». Можна також перекласти цей термін за допомогою транскрибування – «**кліктивізм**». Це допоможе нам уникнути довгого пояснення, але читачеві, напевно, буде не до кінця зрозумілий його зміст. Тож під час перекладу ми застосовували обидва способи його передавання.

Серед неологізмів велика кількість скорочень і аббревіатур. Для початку згадаємо, що скорочення – це такий спосіб словотвору, сутність якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним змістом. Скорочуватися можуть будь-які фрагменти слова незалежно від морфемних меж [12, с. 45]. Одним із видів скорочень є аббревіатура. Наприклад: **GPS (Global Positioning System)** – глобальна система навігації та визначення положення абонента стільникового зв'язку, **IP address (Internet Protocol address)** – IP-адреса інтернет-протоколу (використовується для ідентифікації вузла в мережі й визначення інформації маршрутизації; складається з ідентифікатора мережі та ідентифікатора хосту, який присвоюється адміністратором мережі) [4]. Більше того, однакові скорочення в різних сферах позначають різні поняття. Наприклад: **GPS** також може означати **Global Product Stewardship** – глобальна товарна стратегія, **general problem solver** – універсальний вирішувач завдань (у штучному інтелекті), **general-purpose system** – система загального призначення, **gallons per second** – кількість галонів у секунду, **Gas Power Station** – заправна станція [4].

Необхідно підкреслити, що система скорочень у будь-якій мові є невід'ємною частиною її загальної лексико-семантичної системи, тому системи скорочень значно відрізняються одна від одної. Досить суттєво різняться частота вживання тих чи інших скорочень. Значна кількість скорочень, що вживаються в англійській науково-технічній літературі, є омонімічними, тобто мають різне значення за тотожності графічної форми. Це може становити певну складність для перекладача, тому що в таких випадках іноді буває важко визначити значення скорочення за його формою. Так, скорочення (**a.**) представляє близько трьох десятків термінів, із яких, зокрема, **acceleration** – прискорення, розгін, **absolute** – абсолютний, **accommodation** –

пристосування, розміщення, розподіл, управління, **amplitude** – амплітуда, **anode** – анод, **area** – площа, зона тощо [13, с. 44].

Також варто зазначити, що існує велика кількість аббревіатурних скорочень, які широко використовуються у сфері інтернет-комунікацій.

Оскільки номінативна функція характерна для аббревіатур, вони часто перекладаються еквівалентом – назвою такого самого референта мовою перекладу, а за відсутності відповідного референта – часто назвою з близьким значенням. Перекладом це назвати можна лише умовно, оскільки аббревіатура, як правило, власного значення не має, а є лише зменшеним відображенням вихідної одиниці – співвідношення, яке має зберегтися й у перекладі українською мовою.

Серед скорочень і аббревіатур, які досить часто використовуються в інтернет-сфері, можна навести такі: **IT admins** – адміністратор у відділі інформаційних технологій, **iOS 8** – операційна система для смартфонів, електронних планшетів, яка була розроблена та випускається американською компанією Apple, **CEO – Chief Executive Officer** – генеральний директор (корпорації), один із керівників корпорації, який відповідальний за основну частину її поточної діяльності, **PURC – Public Utilities Regulatory Commission** – комісія, яка займається регулюванням тарифів у сфері комунальних послуг, **ADA – American with Disabilities Act** – закон про «американців-інвалідів» (федеральний закон США, направлений на захист прав громадян із фізичними або розумовими вадами), **iPad** – планшет фірми Apple, взаємодія користувача з пристроєм відбувається через сенсорний екран із підтримкою multi-touch, **ICR – Intelligent Character Recognition** або **Image Character Recognition** – інтелектуальне розпізнавання символів або машинне розпізнавання текстів, що складно читаються [5; 6; 7; 8; 9; 11]. Також багато аббревіатур зустрічається в інтернет-листуванні: **HTH – Hope this helps** – сподіваюся це допоможе, **IAC – In any case** – у будь-якому разі, **IC – I see** – зрозуміло, **IRC – If I remember correctly** – якщо я не помиляюся, **IM – Instant Message** – миттєве повідомлення, **IMO – In my opinion** – на мою думку, **MMB – Message me back** – напиши мені у відповідь, **MMO – Masively Multiplayer Online** – багато користувачів он-лайн, **MYOB – Mind your own business** – займайся своєю справою, **ne1 – Anyone** – будь-хто, **PDA – Public display of affection** – публічне вираження почуттів, **PHAT – Pretty hot and tempting** – захоплююче та спокусливе, **PIR – People in room** – я не один, **RE – Regarding** – стосовно, **ROFL – Rolling on the floor laughing** – валяюся на підлозі від сміху, **SP? – how is it spelled** – як це правильно написати?, **sup – What's up** – що трапилося, **TC – Take care** – частіше за все перекладається як «до побачення», **TIA – Thanks in advance** – дякую наперед, **TISNF – That is so not fair** – це так несправедливо, **TMI – Too much information** – забагато інформації, **TTYL – Talk to you later** – поговоримо пізніше, **WB – Write back (e-mail)** – напиши мені у відповідь, **WOOT – Way out of topic** – змінюючи тему [14].

**Висновки.** Отже, проаналізувавши процеси відтворення лексичних одиниць, притаманних текстам науково-технічної літератури, зокрема неологізми сфери інтернет-комунікації й комп'ютерних технологій, ми можемо зробити такі висновки. Так, неологізми можна перекладати словниковими відповідниками, передавати їх багатокомпонентними термінами (де один із компонентів є означенням іншого) тощо. Під час передання

неологізмів часто використовуються різні способи перекладу для досягнення точного варіанту перекладу: транскодування (транскрибування і транслітерація), описовий переклад, добирання еквівалентних лексичних одиниць.

#### Література:

1. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский / Е.В. Бреус. – М.: УРАО, 2000. – 208 с.
2. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Л.Г. Верба. – Вінниця: Нова книга, 2003. – 160 с.
3. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка / В.И. Заботкина. – М.: ВШ, 1990. – 124 с.
4. ABBYY Lingvo-online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.lingvo.ua](http://www.lingvo.ua) – ABBYY Lingvo.
5. Notes to readers // The New York Times. – 2011. – Nov. 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com>.
6. Beyond the Anترنت // Eye on the IRC/. – 20/10/2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eyeonirc.wordpress.com>.
7. Carey B. Stanford researches discover the “anترنت” / B. Carey // Stanford Report. – 2012. – August 24. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.news.stanford.edu>.
8. Waldman K. For Love or Money / K. Waldman // Slate Magazine. – 2014. – May 23. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.slate.com> Upworthy audience reach and business success: Morality, clicivism, and the engagement ladder.
9. The effects of water privatization on women // Africa News. – 2003. – June 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://alafrica.com/stories/200306090356.html>.
10. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Р. Валент, 2007. – 244 с.
11. Roser M. “Digital dementia” for our screen-addicted kids / M. Roser // The Seattle Times. – 2014. – March 16. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.seattletimes.com>.
12. Дюжикова Е.А. Аббревиация сравнительно со словосложением на материале современного английского языка / Е.А. Дюжикова. – М., 1997. – 150 с.
13. Волошин Е.П. Аббревиатуры в лексической системе английского языка: дисс. ... канд. филол. наук: спец. 15.04.01 / Е.П. Волошин. – М., 1967. – 279 с.
14. World Wide Words. Investigating the English Language Across the Globe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldwidewords.org>.

#### Бережная Е. А. Особенности перевода неологизмов сферы интернет-коммуникации и компьютерных технологий

**Аннотация.** В статье рассмотрены проблемы и трудности, возникающие при переводе компьютерных неологизмов, а также осуществлён обзор и анализ способов их перевода на материале статей из современной англоязычной прессы.

**Ключевые слова:** неологизмы, средства и способы перевода, описательный перевод, калькирование, транскрибирование, сокращения, аббревиатуры.

#### Berezhna O. Peculiarities of translating the internet-communication and computer technologies' neologisms

**Summary.** The article deals with problems and difficulties, related to the translation of computer neologisms, the overview and analysis of the means of their translation supported by the examples from the up-to-date English press' articles.

**Key words:** neologisms, means and ways of translation, descriptive translation, loan translation, transcribing, abridgements, abbreviations.